



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 549/2021-31

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpeného JUDr. Martinom Bezákom, PhD., advokátom, Klincová 15, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Banská Bystrica v konaní sp. zn. 8Ek/1372/2018 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Banská Bystrica v konaní sp. zn. 8Ek/1372/2018 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a základné právo sťažovateľa vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Okresnému súdu Banská Bystrica sa vec **v r a c i a** na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Banská Bystrica **je p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **691,34 eur** a zaplatiť ich jeho právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 27. apríla 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom okresného súdu v exekučnom konaní. Okrem toho žiada vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.

II.

2. V prospech [REDAKOVANÉ] bola v roku 2013 vystavená zmenka, ktorá bola už 25. novembra 2013 rubopisom prevedená na [REDAKOVANÉ], a to na základe toho, že tieto obchodné spoločnosti sa v zmluve dohodli, že [REDAKOVANÉ] bude práva zo zmenky vymáhať, no zároveň [REDAKOVANÉ] zmenku vráti, ak do 25. novembra 2018 nevymôže od povinných najmenej 900 000 eur. Na majetok [REDAKOVANÉ] bol 10. decembra 2013 vyhlásený konkurz, pričom insolvenčný správca vo vlastnom mene a na účet [REDAKOVANÉ] uplatňoval všetky nároky vyplývajúce zo zmenky až do 12. júna 2020, keď bol z dôvodu zrušenia konkurzu zbavený funkcie správcu. Insolvenčný správca bol preto aj oprávneným v namietanom exekučnom konaní, ktoré sa proti povinnému viedlo na základe právoplatného zmenkového platobného rozkazu.

3. [REDAKOVANÉ] si voči [REDAKOVANÉ] nesplnila povinnosť vymôcť od povinných zo zmenky najmenej 900 000 eur, [REDAKOVANÉ] 22. júna 2020 od zmluvy odstúpila a vyzvala ju na vrátenie zmenky. Advokát, zastupujúci insolvenčného správcu na Slovensku, odovzdal 10. septembra 2020 [REDAKOVANÉ] zmenku a sťažovateľ ako konateľ [REDAKOVANÉ] prečiarkol na rube zmenky rubopis, ktorým bola zmenka prevedená na [REDAKOVANÉ], a napísal nový rubopis, ktorým za [REDAKOVANÉ] previedol zmenku na seba.

4. Sťažovateľ následne súdному exekútorovi oznámil, že na neho prešli práva zo zmenkového platobného rozkazu, a navrhol, aby okresný súd po predložení tohto oznámenia vydal dodatok k povereniu na vykonanie exekúcie, v ktorom ho uvedie ako oprávneného. Súdny exekútor 28. februára 2021 sťažovateľovi doručil oznámenie okresného súdu z 8. februára 2021, z ktorého vyplýva, že nie je dôvod na vydanie dodatku k povereniu, keďže rozhodujúce skutočnosti, na základe ktorých malo dôjsť k prevodu práv z exekučného titulu na sťažovateľa, neboli oznámené účastníkom exekučného konania a v exekúcii sa bude pokračovať s pôvodnými účastníkmi. Okresný súd tento postup odôvodnil tým, že návrh na zmenu účastníka exekučného konania môže podať len doterajší oprávnený. Podotkol, že je nemysliteľné, aby exekučný súd pripustil zmenu oprávneného bez jeho vedomia alebo proti jeho vôli, a to aj v prípade, ak by považoval za preukázané, že sťažovateľ zmenku skutočne nadobudol. Svoj záver okresný súd podoprel uznesením ústavného súdu č. k. PLz. ÚS 2/2016 z 29. júna 2016.

III.

5. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namieta, že okresný súd interpretoval § 37 Exekučného poriadku nesprávne, formalisticky a ústavne neudržateľne. Sťažovateľ poukazuje najmä na § 37 ods. 2 Exekučného poriadku, podľa ktorého je sám exekútor povinný oznámiť exekučnému súdu skutočnosť, na základe ktorej došlo k zmene nositeľa hmotného práva z exekučného titulu. Z toho dôvodu nie je možné izolovane vykladať § 37 ods. 1 Exekučného poriadku, podľa ktorého zmenu nositeľa hmotného práva vyplývajúceho z exekučného titulu oznamujú účastníci exekučného konania. Sťažovateľ uvádza, že exekučný súd je povinný rozhodnúť o zmene na strane oprávneného bez ohľadu na to, kto mu zmenu oznámi, pričom je absurdné, aby si v exekučnom konaní uplatňoval právo oprávnený, ktorý už nie je nositeľom hmotného práva.

6. Okresný súd k ústavnej sťažnosti uviedol, že sťažovateľ odvodzuje svoje právo zo zmenky, na ktorej je vyznačený indosament svedčiaci v jeho prospech. Napriek tomu, že považoval za preukázanú zmenu nositeľa hmotného práva na strane oprávneného, nevydal dodatok k povereniu na vykonanie exekúcie, pretože oprávnený v pozícii pôvodného majiteľa zmenky neoznámil exekútorovi, že došlo k zmene nositeľa hmotného práva na základe indosamentu. Podľa okresného súdu je nelogický postup, aby konal s oprávneným, ktorý už nie je nositeľom hmotného práva len z toho dôvodu, že si oprávnený nesplnil svoju oznamovaciu povinnosť o zmene nositeľa hmotného práva.

7. Sťažovateľ k tomu uviedol, že okresný súd si uvedomil nesprávnosť svojho postupu. Z Exekučného poriadku vyplýva, že súd je oprávnený vydať dodatok k povereniu na výkon exekúcie na základe oznámenia exekútora, z ktorého vyplýva, že došlo k zmene nositeľa hmotného práva. Aj keď Exekučný poriadok nestanovuje povinnosť vyzvať oprávneného na vyjadrenie sa k oznámeniu exekútora, nič nebráni okresnému súdu, aby oprávnenému umožnil vyjadriť sa k skutočnostiam, z ktorých vyplýva, že už nie je nositeľom hmotného práva. Skutočnosť, že okresný súd takto nepostupoval, nemôže byť na ťarchu sťažovateľa. Rovnako ani subjektívne vyjadrenie oprávneného nemôže mať vplyv na posúdenie objektívnych skutočností, z ktorých vyplýva zmena nositeľa hmotného práva na strane oprávneného.

IV.

8. Ústavný súd v zásade nie je oprávnený preskúmať rozhodnutia a postupy všeobecných súdov aplikujúcich podústavné právo na úrovni zákonných noriem. Všeobecné súdy sú však povinné aplikovať podústavné právo v súlade s ústavou a ústavnými princípmi. Pokiaľ výklad podústavného práva je v rozpore s ústavou a ústavnými princípmi, ústavný súd je nielen oprávnený, ale aj povinný zasiahnuť do rozhodnutí či postupov všeobecných súdov. Ústavný súd je oprávnený zasiahnuť len vtedy, ak je konanie, rozhodovanie či postup všeobecných súdov zjavne (i) neodôvodnený, (ii) arbitrárny alebo (iii) interpretácia podústavného práva smeruje k prehnanému formalizmu (I. ÚS 24/00, I. ÚS 15/01, III. ÚS 53/02, II. ÚS 348/08, I. ÚS 301/06, I. ÚS 88/07, III. ÚS 153/2020, III. ÚS 117/2021). Výklad podústavného práva smeruje k prehnanému formalizmu najmä vtedy, ak všeobecné súdy striktné lipnú na prehnanom jazykovom výklade bez toho, aby pri výklade podústavného práva použili aj iné metódy výkladu práva vychádzajúce z (i) logického výkladu, prihliadajúc na význam právnych noriem, vychádzajúc z ich obsahu, (ii) teleologického výkladu, prihliadajúc na účel právnej normy, (iii) historického výkladu, prihliadajúc na históriu vzniku právnej normy a tvorby práva, (iv) systematického výkladu, prihliadajúc na usporiadanie právnych noriem v rámci jednotlivých právnych inštitútov, právneho predpisu ako celku či v rámci jednotlivého odvetvia práva.

9. Podstatou ústavnoprávneho posúdenia je, či okresný súd postupoval ústavne konformne, keď nevydal dodatok k povereniu na vykonanie exekúcie z dôvodu, že zmenu nositeľa hmotného práva neoznámil oprávnený ako účastník exekučného konania, ale zmenu oznámil exekútor na základe podnetu sťažovateľa, ktorý je v pozícii nového nositeľa hmotného práva. Sťažovateľ sa stal vecne aktívne legitimovaný na základe prevodu pohľadávky zo zmenky indosamentom, ku ktorému došlo počas exekučného konania. Okresný súd uviedol, že pri primeranom použití § 80 a nasl. Civilného sporového poriadku je subjektom disponujúcim procesným oprávnením výlučne oprávnený a jedine on môže navrhnúť zmenu účastníkov bez ohľadu na to, že došlo

k zmene vecnej legitímácie. Vzhľadom na to, že oprávnený nepodal návrh na zmenu účastníka, okresný súd dospel k záveru, že nie je dôvod na vydanie dodatku k povereniu na vykonanie exekúcie.

10. Postup pri zmene účastníkov konania v exekučnom (vykonávacom) konaní je špeciálne upravený v § 37 Exekučného poriadku. Špeciálna právna úprava zmeny účastníkov konania má svoje opodstatnenie, pretože exekučné konanie je konanie vykonávacie a nie je preň charakteristická dispozičná zásada tak, ako tomu je v sporovom konaní podľa Civilného sporového poriadku. Vzhľadom na to, že právna úprava regulujúca zmenu účastníkov v exekučnom konaní je upravená špeciálne v Exekučnom poriadku, je aplikácia Civilného sporového poriadku vylúčená. Pokiaľ okresný súd pri svojom postupe týkajúcom sa zmeny na strane oprávneného aplikoval princípy vyplývajúce z § 80 Civilného sporového poriadku, postupoval zjavne nesprávne, neberúc do úvahy systematiku právnych noriem upravujúcich zmenu účastníkov v exekučnom konaní v § 37 Exekučného poriadku, ako ani neprihliadol na charakter exekučného konania vyplývajúci z jeho účelu, keďže nejde o sporové, ale o vykonávacie konanie.

11. Z § 37 ods. 1 Exekučného poriadku vyplýva, že primárne je povinnosťou účastníkov exekučného konania bezodkladne oznámiť exekútorovi právnu skutočnosť, na základe ktorej došlo k zmene nositeľa hmotného práva, ako aj predložiť dôkazy, z ktorých zmena vyplýva. Z § 37 ods. 2 Exekučného poriadku vyplýva, že oznámenie účastníka o zmene nositeľa hmotného práva spolu s dôkazmi predloží exekútor súdu. Je potrebné zdôrazniť, že z § 37 ods. 2 druhej vety Exekučného poriadku vyplýva, že exekútor je povinný oznámiť súdu zmenu nositeľa hmotného práva aj vtedy, ak sa dozvie o zmene nositeľa hmotného práva pri výkone exekučnej činnosti. Práve § 37 ods. 2 druhá veta Exekučného poriadku výrazne oslabuje dispozičnú zásadu oprávneného s návrhom, pretože umožňuje exekútorovi bez ohľadu na návrh oprávneného oznámiť súdu zmenu nositeľa hmotného práva, o ktorej sa dozvie z vlastnej exekučnej činnosti. V exekučnom konaní sa v zmysle § 37 ods. 2 Exekučného poriadku neaplikuje dispozičná zásada pri zmene účastníka v takom rozsahu, v akom sa aplikuje v sporovom konaní podľa § 80 Civilného sporového poriadku. Ak je zmena nositeľa hmotného práva preukázaná na základe dôkazov o hmotnom práve, súd je povinný vydať dodatok k povereniu na vykonanie exekúcie, z ktorého vyplýva, že oprávneným v exekučnom konaní sa stáva nový nositeľ hmotného práva.

12. Podnet na zmenu oprávneného podal sťažovateľ ako nový nositeľ hmotného práva, ktorý nadobudol pohľadávku zo zmenky na základe indosamentu. Podľa čl. I § 11 zákona č. 191/1950 Zb. zákona zmenkového a šekového každú zmenku na rad je možné previesť indosamentom. Nový majiteľ nadobúda práva zo zmenky okamihom, keď pôvodný majiteľ (indosant) odovzdá zmenku novému majiteľovi (indosatárovi) s vyznačeným indosamentom v prospech nového majiteľa (Jablonka, B. Zákon zmenkový a šekový. Komentár. Bratislava, Wolters Kluwer 2017, s. 74). Bez ohľadu na to, že návrh na zmenu oprávneného nepodal sám oprávnený, ale oznámenie o zmene nositeľa hmotného práva oznámil exekútor, okresný súd sa mal zaoberať oznámením exekútora, či došlo k zmene nositeľa hmotného práva na strane oprávneného na základe právnej skutočnosti, ktorou bol prevod pohľadávky zo zmenky indosamentom. Keďže okresný súd takto nepostupoval, zjavne nesprávne vyložil podústavné právo regulujúce otázky zmeny účastníkov v exekučnom konaní bez toho, aby uplatnil logický výklad noriem exekučného práva z hľadiska ich obsahu a systematický výklad noriem exekučného práva, prihliadajúc na usporiadanie právnych noriem týkajúcich sa exekučného konania (špeciálna právna úprava

v § 37 ods. 2 Exekučného poriadku), v ktorom sa oslabuje dispozičná zásada na rozdiel od sporového konania upravujúceho prejednanie nárokov v základnom konaní (§ 80 Civilného sporového poriadku).

13. Okresný súd podporne argumentoval zjednocujúcim stanoviskom pléna ústavného súdu č. k. PLz. ÚS 2/2016 z 29. júna 2016, z ktorého má vyplývať, že je použiteľné aj v tejto exekučnej veci. K uvedenému treba uviesť, že stanovisko vo výrokovej časti neriešilo otázku zmeny účastníkov počas exekučného konania, ale riešilo otázku poskytnutia základného práva na prejednanie veci bez zbytočných prietahov osobám, ktorým exekučný súd neodôvodnenou nečinnosťou bráni stať sa účastníkom konania. Ďalej treba zdôrazniť, že stanovisko pléna ústavného súdu bolo prijaté v čase, keď bola zásadne odlišná právna úprava zmeny účastníkov exekučného konania po vydaní poverenia na vykonanie exekúcie. Ustanovenie § 37 ods. 2 druhá veta Exekučného poriadku, v zmysle ktorého exekútor oznámi súdu skutočnosť, že došlo k zmene nositeľa hmotného práva aj vtedy, ak sa dozvie o zmene pri výkone exekučnej činnosti bez ohľadu na návrh účastníkov exekučného konania, je účinné od 1. apríla 2017 na základe zákona č. 2/2017 Z. z., ktorý zmenil dotknuté ustanovenie. Argumentácia okresného súdu zjednocujúcim stanoviskom pléna ústavného súdu sp. zn. PLz. ÚS 2/2016 je preto zjavne nesprávna.

14. S judikatúrou ústavného súdu treba pracovať rovnako ako s judikatúrou všeobecných súdov. Základom správnej práce s judikatúrou je primárne prieskum toho, akú vec či už všeobecný alebo ústavný súd v konkrétnej veci či pri konkrétnej ústavnej sťažnosti riešili. V oznámení okresného súdu z 8. februára 2021 však takéto rozlišovanie celkom absentuje. To viedlo k tomu, že na celkom inú procesnú situáciu boli aplikované všeobecné závery plenárneho zjednocujúceho stanoviska ústavného súdu, ktoré vychádzali z iných procesných situácií pred všeobecnými súdmi. Nedostatok rozlišovania medzi jednotlivými už rozhodnutými vecami v používaní judikatúry vyšších všeobecných súdov alebo ústavného súdu, ktorý je sprevádzaný či už zahľadením sa do izolovaných viet z týchto rozhodnutí alebo vo vytváraní rozsiahlych judikátorných koláží, často vedie k absencii vlastných úvah pri rozhodovaní, a to s ohľadom na konkrétne okolnosti posudzovaného prípadu (rovnako aj III. ÚS 528/2021, bod 18).

15. Na základe uvedeného postupom okresného súdu došlo k porušeniu sťažovateľom uvedeného základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahovo zhodného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj základného práva sťažovateľa vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy. V nadväznosti na to bola vec podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vrátená okresnému súdu na ďalšie konanie. Okresný súd je viazaný nálezom ústavného súdu a v ďalšom konaní sa musí znova zaoberať oznámením exekútora o zmene účastníka exekučného konania na strane oprávneného, o ktorom sa exekútor dozvedel na podnet sťažovateľa. Rešpektujúc právo oprávneného na spravodlivý súdny proces, je potrebné, aby okresný súd pred vydaním dodatku k povereniu na exekúciu dal možnosť vyjadriť sa oprávnenému v exekučnom konaní k oznámeniu exekútora. V prípade, že okresný súd dospeje k záveru, že pohľadávka zo zmenky bola prevedená na sťažovateľa v súlade s čl. I § 11 a nasl. zákona č. 191/1950 Zb. zákona zmenkového a šekového, je povinný vydať dodatok k povereniu na vykonanie exekúcie.

V.

16. Na záver sa nedá nepozastaviť nad konštrukciou Exekučného poriadku, ktorý rozhodovanie o tom, kto je nositeľom hmotného práva v exekučnom konaní, prenecháva na akési registračné konanie, ktoré začína na podnet účastníka a končí či už vydaním alebo nevydaním dodatku k povereniu na vykonanie exekúcie bez možnosti prieskumu tohto postupu akýmkoľvek opravným prostriedkom. Takáto konštrukcia, ktorá skôr ako procesný predpis pripomína účtovnícky postup, bola začiatkom zbytočnej úvahy, ktoré viedla k nesprávnemu postupu okresného súdu, ale aj systémovo vedie k tomu, že postupy jediného exekučného súdu nie sú preskúmateľné v prostredí všeobecného súdnictva. Právny systém, ktorý otázky výkladu procesného predpisu redukuje len na komunikáciu medzi najnižším stupňom súdnictva a ústavným súdom ako orgánom ochrany ústavnosti, nemôže fungovať efektívne. Ústavný súd z podstaty veci nemôže riešiť všetky otázky správnosti výkladu Exekučného poriadku ako predpisu jednoduchého, podústavného práva. Obmedzenie sa len na ústavnoprávny pohľad v konečnom dôsledku môžu viesť k utvrdzovaniu exkluzívne špecializovaného všeobecného súdu v takých postupoch, ktoré sú v rovine zákona nesprávne, no na strane druhej nie sú za hranou ústavných práv účastníkov exekučného konania. Obmedzovanie možnosti podania riadnych opravných prostriedkov proti rôznym procesným rozhodnutiam súdov prvej inštancie či k ich postupom, ktoré nemajú jasnú formu súdneho rozhodovania, tak ako tomu bolo v tomto prípade, vedie k tomu, že všeobecné súdnictvo sa nesprávne spolieha, že veľké množstvo otázok, ktoré treba zodpovedať výkladom nedávno rekodifikovaného procesného práva, bude zodpovedaných ústavným súdom, a nie na to povolanými vyššími stupňami všeobecného súdnictva.

VI.

17. Zistené porušenie základných práv sťažovateľa odôvodňuje to, aby mu okresný súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) úplne nahradil trovy konania, ktoré vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady 691,34 eur bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna šestina priemernej mzdy za predchádzajúci polrok (§ 1 ods. 3 v spojení s § 11 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľ má nárok na náhradu za tri úkony právnej služby v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti a vyjadrenie 3 x 181,17 eur), čo spolu s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (3 x 10,87 eur) predstavuje 576,12 eur, k čomu treba podľa § 18 ods. 3 vyhlášky pripočítať daň z pridanej hodnoty 115,22 eur.

18. Podľa § 131 ods. 1 zákona o ústavnom súde právoplatnosťou tohto nálezu zaniká dočasné opatrenie, ktoré bolo nariadené pri prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. decembra 2021

Robert Šorl
predseda senátu